

ВІЙСЬКОВА ДОКТРИНА ОУН 1929–1939 рр.

На Першому Конгресі Українських Націоналістів було задекларовано, що ОУН бореться за створення Української Соборної Самостійної Держави (УССД). І тому всі міжнародні акти, які закріплювали розчленування і поневолення України, вона не визнає¹.

Тоді ж була затверджена воєнна доктрина ОУН, в якій було сказано, що “організація військової сили поступово буде розвиватися, а її форми мінятися відповідно до трьох етапів політичного стану в Україні: ворожого займанщини, національної революції та державного закріплення. В обставинах ворожого займанщини підготовку народних мас та її провідників і організаторів до збройної боротьби перебере окремих військовий осередок. Оборону упорядкованої держави перебере єдина, регулярна, національна армія та флот, що враз із територіальними козацькими частинами будуть збудовані на підставі загальної військової повинності”².

Готуючись до безкомпромісної боротьби за відновлення УССД, керівники ОУН, серед яких було чимало офіцерів, глибоко усвідомлювали нагальну потребу створення власних збройних сил, військового вишколу молоді. Він мав проходити у двох напрямках: налагодження серед молоді широкої пропаганди військового навчання та створення відповідного центру, до складу якого мали увійти офіцери та генерали.

Для реалізації цієї програми у Празі було проведено конференцію офіцерів, в якій взяли участь генерали – Микола Капустянський, Михайло Омелянович-Павленко, Віктор Курманович, Антін Кравс, полковники – Роман Сушко, Костянтин Плохій, Микола Сціборський. Конференція схвалила обов'язково проводити військовий вишкіл всіх членів ОУН та розпочати видання журналу “Військові вісті”³. Газета “Сурма” зазначала, що наступна світова війна буде для України національно-визвольною, а цей зрив не може зреалізуватися без військових вишків та вироблення тактики боротьби⁴. Згодом реферантура військового вишколу ОУН відзначила, що “на майбутнє ми не будемо вести війну силами регулярної армії, а при допомозі народної армії, яка творитиметься при ворожому нападі”⁵.

¹ ОУН у світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1954. – [Без місця видання], 1955. – С. 15-16.

² Розбудова нації. – 1929. – № 5. – С. 177.

³ Бедрій А. ОУН і УПА // Визвольний шлях. – Лондон, 1983. – № 3. – С. 26.

⁴ Військове самовиховання // Сурма. – 1931. – № 46. – Липень.

⁵ Центральний державний історичний архів у м.Львові (далі – ЦДАУЛ). – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 1058. – Арк. 14 зв.

Військовий штаб Проводу ОУН діяв у трьох організаційних осередках. Перший – у Парижі на чолі з генералом Миколою Капустянським, в обов'язки якого входило опрацювання загальних планів мілітарної політики, координація всіх військових осередків ОУН, видання науково-дослідницької та чавчальної літератури, налагодження контактів з іншими організаціями. Основною матеріальною базою для нього став створений у Франції “Український Народній Союз”. Другий – інформаційно-дослідницький – діяв у Голландії на чолі з підполковником Володимиром Колосовським та його заступником інженером Михайлом Сележком. Основним його завданням було вивчення військово-політичної ситуації у країнах-окупантах: СРСР, Румунії, Чехословаччині, Польщі. Третій – діяв у Відні на чолі з полковником Романом Сушком, згодом з 1933 р. – генералом Віктором Курмановичем, заступник – Костянтин Мельник. Вони займалися найближчим стратегічним плануванням та організаційною діяльністю⁶.

Паризький осередок у 1931–1932 рр. під загальною редакцією ген. М.Капустянського та полк. В.Колосовського видав сім брошур із циклу “Військове знання”. Серія складалася із – вступної лекції, розділів про – піхоту, танки, авіацію, кінноту, технічні та допомогіві війська. У Відні ген. В.Курманович і полк. Р.Сушко підготували підручники для військових навчань та вправ⁷.

Щодо побудови та організації армії в ОУН існували дві діаметрально протилежні точки зору. Перша – українська армія має формуватися, як регулярна в еміграції. Її підтримували еміграційні діячі ОУН – М.Капустянський, М.Сціборський, В.Курманович, Р.Сушко, О.Сеник. Друга – національну армію необхідно творити на західноукраїнських землях, опираючись на власні сили. Цю точку зору обстоювали “крайовики” – Юліан Головінський, Степан Бандера, Степан Охримович, Іван Габрусевич, Зенон Коссак, Роман Шухевич, Алекса Гасин, Дмитро Грицай, Василь Сидор, Яків Бусел, Ярослав Старух. В ході дискусії Євген Коновалець бачив можливість втілення обидвох концепцій. У серпні 1931 р. в місті Карлсбаді у Чехії у розмовах з Романом Дашкевичем Коновалець зазначав, що “на випадок початку великої війни завдання еміграції буде полягати у творенні офіцерських кадрів, а в краю ОУН творитиме народну армію”. Таким чином, Євген Коновалець виступав за синтез обидвох концепцій⁸. У статті “Старшинський корпус” (“Сурма”, 1931) зазначалося, що офіцерські кадри творитимуться в іноземних арміях усього світу і там здобуватиметься технічна освіта та військовий вишкіл для членів ОУН⁹. Тричини формування української армії дуже чітко окреслив Михайло Коцюбинський у монографії “Українська воєнна доктрина”, опублікованій у 1935–1937 роках. У вступній її частині він писав: “Наші теперішні приготування мусять відповідати політичним вимогам ОУН та духові часу. Не важно де буде організовуватись армія над Дніпром, на Закарпатті, Поліссі чи в Америці,

⁶ Капустянський М. Військова підготовка ОУН / ОУН 1929–1954. – Париж, 1955. – С. 117–118.

⁷ Капустянський М. Нариси споминів 1929–1939 років // Український історик. – Київ, 1937. – С. 98–100; Розбудова нації. – Прага, 1932. – № 50–51. – С. 104.

⁸ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 121. – Оп. 3. – Спр. 1020. – Арк. 17.

⁹ Старшинський корпус // Сурма. Додаток. Для заокеанських українців. – 1931. – червень–липень.

нам не треба гамувати духа народу і не душити його малими планами. Треба розбудити в ньому воєнний запал та жадобу боротьби проти кожного, хто проти нас. Впоїти в масу переконання, що все це наше, що це нам дав Бог і що від нас залежить це все забрати. Це найголовніші завдання сьогоднішнього військового відділу при ОУН... Ми хочемо виграти війну, велику і жорстоку, яка зробить нас володарями Східної Європи. Ми хочемо виграти ту війну стратегічно, а не тільки тактично. Тому війну українським націоналістам треба брати в цілісності, а не на рати (почастинно – *М.П.*)¹⁰.

Мілітаризацію ОУН на західноукраїнських землях (далі – на ЗУЗ) проводили крайові провідники – Юліан Головінський, Степан Охримович і Степан Бандера. В кожному структурному підрозділі ОУН – округних, повітових, районних проводах діяли референти військового вишколу. Основою для їхньої праці слугували теоретичні курси та навчальні табори. За підготовку та вишкіл відповідали бойові референти та референти військового вишколу в Крайовій Екзекутиві ОУН (далі – *КЕ ОУН*).

Організація виробила чітку позицію щодо мобілізації української молоді до польської армії. У листівці “Хлопці” ОУН закликала: “ідіть до польської війська і не дезертуйте, присягайте на вірність Польщі, але у своєму серці складіть іншу присягу – боротьби за волю українського народу. Вчіться добре володіти зброєю, ознайомлюйтесь з усім, що могло б колись придатись українській армії. Прийде слушний час, і Ви обернете ваші кріси проти Польщі. Серед найтяжчих терпінь в польських касарнях хай Вам сниться золотий сон боротьби за волю українського народу аж поки той сон справдиться”¹¹.

У 1932 році було створено десять інструкторських відділів в кількості дев'яносто осіб. Також було сформовано окремий вишкільний відділ для дівчат. Спочатку відбувалася теоретична підготовка – опрацювання військової літератури та закріплення знань практичними вправами. Після кожного півроку члени ОУН, які пройшли вишкільні курси, складали іспити¹². До боївок організації обирали осіб із рішучим і стійким характером. Бойовикам заборонялося бути членами інших громадських організацій, щоб тим самим не наражати їх на репресії влади¹³.

Перший військовий вишкіл ОУН провела у 1930 р. в Подєбрадах у Чехії. Відповідальним за проведення курсів був Ярослав Барановський. В них брали участь – Гуменюк зі Львова, Пилипів із Бережан, Гоголь і Ясінський зі Станиславова та інші. Інструкторами були – Омелян Сенік, Володимир Мартинець, Яворський¹⁴.

Поряд із тим, у Празі та Гданську існували стрілецькі школи УВО – ОУН. Їх закрили 1933 року. 11-15 серпня 1933 р. в “Мимозівці” (Гданськ – *М.П.*) проходили військові курси для найкращих бойовиків із “Бази” (Галичина – *М.П.*). Їх організаторами і відповідальними за стрілецьку школу були Роман

¹⁰ Колодзінський М. Українська воєнна доктрина. – Торонто, 1957. – С. 22-23, 28.

¹¹ ДАЛО. – Ф. 121. – Оп. 1. – Спр. 357. – Арк. 212; ЦДАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 938. – Арк. 15-15 зв.

¹² ЦДАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 3126. – Арк. 128.

¹³ ДАЛО. – Ф. 220. – Оп. 1. – Спр. 171. – Арк. 28.

¹⁴ ЦДАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 155. – Арк. 5- 6.

¹⁵ ДАЛО. – Ф. 108. – Оп. 1. – Спр. 296. – Арк. 2.

Сушко та інженер Зубейко¹⁵. Інструкторами на курсах працювали – Віктор Курманович, Ріко Ярай, міхік – інженер Андрій Федина та інженер Ян-Євген Вертипорох. Одночасно в Берліні було організовано радіо-телеграфічні курси. Того ж року у вересні в Парижі були проведені спеціальні курси з воєнної картографії¹⁶. Військові вишколи ОУН проходили 1930 р. – в Ліберцю, Брні (Чехія), Льєжі (Франція), Женеві (Швейцарія), США та Канаді.

Для полагодження суперечливих питань щодо військової політики ОУН, в 1933 р. у Берліні відбулася зустріч між представниками Військового штабу ПУНу – ген. М.Капустянським, ген. В.Курмановичем, полк. Є.Коновальцем, полк. М.Сціборським, В.Мартинцем та делегатами із ЗУЗ – С.Бандерою, Б.Кордюком, І.Габрусевичем, В.Янівим, Є.Врецьоною щодо подальшої діяльності¹⁷.

Військові вишколи ОУН на Західній Україні проводилися за таким планом: 1. Організація армії; 2. Теренознавство; 3. Зброєзнавство; 4. Піротехніка та польова оборона; 5. Наука про гази та летунство (авіацію – *М.П.*)¹⁸. Таку посилену військову підготовку організаційні чинники пояснювали в журналі “Юнак” тим, що “весь світ готується до війни, яка може вибухнути в будь-який час і ми повинні бути готовими до неї. Стрімкий розвиток науки та техніки у військовому комплексі призведе до того, що наступна війна буде ще жорстокіша, ніж попередня. В цій війні Україна стане епіцентром подій. Тому для захисту українського народу ОУН виробить воєнну тактику малої війни (партизанської – *М.П.*), яка суттєво буде відрізнитися від тактики теперішніх регулярних армій. Вона має базуватися на використанню географічних прикмет кожної місцевості та повної підтримки народу”¹⁹. У статті під назвою “Партизанка” газета “Сурма” детально описувала основні прийоми та засоби ведення війни малими та середніми відділами²⁰. По суті вони були прообразом Української Повстанської Армії і нагадували дії її відділів. І це не дивно, бо згодом більшість авторів таких статей та їх читачів ставали кадровими старшинами УПА і провідниками збройного підпілля ОУН.

Коли ОУН стала масовою політичною організацією, почалося загальне ідеологічно-політичне навчання, включаючи ознайомлення з військовою справою. Спочатку воно проходило як виконання певних вправ. Це пояснюється тим, що більшість інструкторів були бойовиками УВО. Вони навчали користуватися зброєю та вибуховими матеріалами, стріляти з револьвера та крісів і кидати гранати.

На курсах навчали також правил конспірації, захисту перед провокаціями та конфідентами (таємні агенти поліції – *М.П.*), техніки ведення слідства, вмінню поводити себе у поліції та на суді. Окремо вишколювалися особи, які працювали в розвідці ОУН. Для загалу членів ОУН газета “Сурма” друкувала статті про роботу розвідки: “Що треба знати при написанні листів і записок”, “Як заховуватися під час слідження”, “Про конфідентів і провокаторів”, “Як поводити себе в чужім місті”, “Правдиві й фальшиві документи та перехід

¹⁶ ЦДІАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 155. – Арк. 129; ДАЛО. – Ф. 108. – Оп. 1. – Спр. 336. – Арк. 28; – Ф. 121. – Оп. 1. – Спр. 338. – Арк. 64.

¹⁷ Капустянський М. Вказ. праця. – С. 100.

¹⁸ ДАЛО. – Ф. 21. – Оп. 3. – Спр. 1020. – Арк. 16; Ф. 108. – Оп. 1. – Спр. 383. – Арк. 20-23.

¹⁹ ДАЛО. – Ф. 306. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 2-3.

²⁰ Партизанка // Сурма. – 1933. – № 68. – Червень.

кордону”, “Як ховати тайні річі пред поліцією”, “Хто працює у розвідці”, “Революційна праця поміж військом”, “Жінки-розвідки”, “Роди розвідників”²¹.

В ОУН існував поділ розвідки на внутрішню – проведення слідства щодо членів організації та викриття зрадників-конфідентів та зовнішню, що протистояла польській службі безпеки та поліції і збирала інформацію про розміщення окупаційних військових частин. У 1931–1934 рр. розвідку ОУН очолював Ярослав Маракушка, а його заступником був – Олександр Паскевич. Кадри для розвідки надавала завжди бойова референтура. За свідченнями Я.Маракушки в його завдання входило: діяти у місті Львові, установлювати точну кількість польського війська, з’ясувати функціонування системи складів воєнних запасів, виявляти свідомих українців у гарнізоні²².

На загал розвідка в ОУН мала поділятися на політичну, військову, економічну, технічно – промислову та загальну. До політичної належало слідкування за внутрішнім та зовнішнім положенням сусідніх держав, діяльністю її провідних політичних партій та міжнародних відносин. Своєю чергою, військова розвідка займалася складом іноземних армій, їх озброєнням, планами мобілізації та стратегії щодо ведення майбутньої війни. Основним завданням економічної розвідки було збирання інформації про господарське становище країни, її матеріально-сировинні ресурси і соціальну структуру населення. Всі ці заходи були підпорядковані підготовці до майбутньої “великої війни”²³.

Протягом 1931–1932 рр. була створена бойово-розвідувальна дівоча п’ятірка на чолі з Марією Кос. До її складу входили – Віра Свенціцька, Катерина Зарицька-“Орися”, Дарія Гнатківська, Ганна Недзвідська²⁴.

Майже кожного року для спеціально відібраних членів ОУН літом влаштовувалися спеціальні військові курси, переважно в Карпатах. У серпні 1933 р. такі курси організував Микола Лебедь – “Марко”, “Олег”. Вишкіл мав відбутися у районі Ворохти, але несподівано 18 серпня біля Надвірної поліція арештувала дванадцять бойовиків із повним арсеналом зброї, потрібної для проведення вишкілів²⁵. На таких військових вишколах інструктори проводили відбір найкращих у бойові референтури. До середини 1930-х рр. нелегальну літературу та зброю для навчання членів ОУН перевозили через кордон у Карпатах трьома шляхами – поблизу Лавочного; біля Вороненки; та один невідомий. ОУН готувала четвертий пункт пересилки нелегальних матеріалів через Татри, а також магазинувала значні арсенали зброї в гірських місцевостях Карпат²⁶.

Активний військовий вишкіл проводила референтура юнацтва ОУН, яку очолювали Іван Габрусевич – “Іртен”-“Северко” та Богдан Кордюк – “Дік”-

²¹ Сурма. – 1929. – № 22. – Липень; Сурма. – 1929. – № 23. – Серпень; Сурма. – 1929. – № 25. – Жовтень; Сурма. – 1929. – № 26. – Листопад; Сурма. – 1930. – № 30. – Березень; Сурма. – 1930. – № 31. – Квітень; Сурма. – 1930. – № 36. – Вересень.

²² ЦДАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 76. – Арк. 128.

²³ ДАЛО. – Ф. 108. – Оп. 1. – Спр. 383. – Арк. 20-23; Роди розвідки // Сурма. – 1930. – № 32. – Травень.

²⁴ ЦДАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 3126. – Арк. 145; Мірчук П. Нарис історії ОУН. – Мюнхен, 1968. – С. 323-324.

²⁵ ЦДАУЛ. – Ф. 205. – Оп.1. – Спр. 1035. – Арк. 1-5; Мірчук П. Вказ. праця. – С. 388-389.

²⁶ ДАЛО. – Ф. 108. – Оп. 1. – Спр.330. – Арк. 142 зв.

"Новий". В структурах юнацтва був військової шеф, якому підпорядковувалися військові інструктори в низових організаціях²⁷.

Інструктором таких навчань був студент Д.Г. (особа не встановлена), який закінчив старшинські курси. Молодь навчали навичок володіння зброєю та вибуховими матеріалами – динамітом, екзаритом, ручними гранатами, що найчастіше використовувалися в організації. Їх виготовляв хімік ОУН Ю.К. (можливо, що це Юрій Дацишин – "Кришталь" – М.П.). 1930–1931 рр. у Львові військово-технічні вишколи проводили інструктори з бойової референтури КЕ ОУН – брати Володимир і Євген Врецьони, Ярослав Макарушка, І.П., В.І. (особи не встановлені). Їх навчали стріляти з "фльоберта" у залі "Сокола-Батька" на вул. Руській, а з револьверів – в ліску на Личаківському Ялівці. Теоретичні заняття проводилися на Високому Замку та Пісковій горі і виконувалися під прикриттям пластових таборів, адже більшість членів юнацтва ОУН були в Пласті²⁸.

У журналі "Юнак" щораз частіше публікували статті військово-технічного характеру. Усі схеми й малюнки до військових вишколів виконував Зиновій Матла. Їх видрукували циклостилевым способом у помешканні Євгена Бартоша у Львові на площі Єлизавети. Видруковані газети й журнали З.Матла відносив до Ярослава Спольського та Івана Малюци в Академічний Дім, які згодом розповсюджували їх між членами ОУН²⁹.

Напередодні Другої світової війни ОУН активізувала військові навчання та вишколи старшинських (офіцерських) кадрів. Для цього були організовані спеціальні закордонні курси, на які таємно викликалися найкращі члени організації. На таких курсах у Данцінгу, Чехословаччині, Австрії, Німеччині, Італії з основному звертали увагу на методи та засади ведення "малої (партизанської – М.П.) війни" та саботажну справу. Військова референтура та штаб ОУН розраховували мобілізаційні та оперативні плани у разі початку війни. У 1937–1938 рр. при об'єднанні бойової та військово-вишкольної референтур було сформовано Службу Безпеки ОУН, яка окремо проводила свої вишколи з навчання конспірації та розвідки. З 1933 р., за даними поліції, у Берліні існувала офіцерська школа ОУН при Українському науковому інституті. Її деякий час очолювали Іван Мужинський та Іван Сабат-"Петро". Основне завдання школи – виховання майбутніх офіцерів та провідників³⁰. У 1937–1938 рр. провідні діячі ОУН із ЗУЗ на чолі з Р.Шухевичем – "Дзвоном" та О.Гасином – "Лицарем" закінчили скорочені офіцерські курси Баварської воєнної академії. Також місячні офіцерські вишколи в Австрії та Німеччині пройшли члени військової референтури ОУН, зокрема у Зауберсдорфі, Віннер Нойштадт та над озером Гімзее в Баварії. Відповідальними за їх проведення були Р.Сушко та В.Курманович³¹.

²⁷ ЦДІАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 964. – Арк. 1; 6.

²⁸ Питляр О. Початки Юнацтва ОУН в Академічній Гімназії // Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. – Філадельфія, 1978. – Кн. 2. – С. 307.

²⁹ Матла З. Націоналістичне підпілля в Академічній Гімназії в 1929–1930 рр. // Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. – Філадельфія, 1978. – Кн. 2. – С. 297.

³⁰ ДАЛО. – Ф. 108. – Оп. 1. – Спр. 585. – Арк. 2; Мірчук П. Вказ. праця. – С. 567-568.

³¹ Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин-"Лицар". – Львів, 2003. – С. 68-69; Болякський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939–1945). – Львів, 2003. – С. 26; Ганушевський М. Роман Шухевич у моїх споминах // Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. – Філадельфія, 1978. – Кн. 2. – С. 460-461.

Полковник Р.Сушко, ген. В.Курманович, сотник Борун (можливо це М.Колодзінський) наві'язали тісні контакти з австрійським генеральним штабом. У 1937 р. вони разом з іншими українськими старшинами були присутні на маневрах австрійських військ³².

На початку 1930-х рр. сотник Р.Ярий та Є.Коновалець налагодили тісні зв'язки з генеральним штабом Японії. У 1934 р. представником ПУН-у на Далекому Сході був Олександр Хмільовський, а з 1935 – Микола Митлюк і Роман Корда-“Федорович”. М.Митлюк загинув 1936 р. при переході радянського кордону на р. Амур³³. У 1937 р. на Далекий Схід, в місто Харбін були направлені Григорій Купецький, Григорій Файда-“Бомба”, Михайло Гнатів-“Чорний”. В 1938 р. далекосхідну станицю ОУН очолив Г.Купецький – “Борис Семенович Марков”. Також активніше почала працювати “Українська Далекосхідна Січ” (УДС). Організацію її керівництво збройними відділами було доручено Г.Файді-“Бомбі”, а за встановлення зв'язків з українцями Сибіру та Далекого Сходу відповідав М.Гнатів-“Чорний”, “Сергій Іванович Василів”. Зв'язок із японською Квантунською армією в Манджурії підтримувався через полковника Акукідзу³⁴.

У 1934 р. в Канаді на базі студентських груп було створено організацію Молодих Українських Націоналістів (далі – МУН), у програмі якої закладено допомогу діяльності ОУН в Україні. Не в останню чергу до зростання націоналістичних настроїв серед української молоді спричинилися візити до Канади Є.Коновальця у 1929 р., Р.Сушка у 1932 р. та М.Капустяньського 1935–1936 рр. Крім суто пропагандистської та організаційної роботи, МУН-івці відкрили школи для військових вишколів своїх членів: пілотів – в Оттаві (один із випускників Михайло Мушинський літав на літаку “Євген”) та радіо-телеграфічну в Торонто. Майже 40 локальних осередків організації та часопис “Новий шлях” становили організаційну мережу в Канаді. Першими організаторами МУНу стали П.Юзик, А.Глинка, А.Головач, К.Магера. В США Організація Державного Відродження України (ОДВУ) також проводила військові вишколи, зокрема воєнних пілотів на літаку “Націоналіст”³⁵.

На території північно-західних українських земель з ініціативи військового референта КЕ ОУН Василя Сидора у 1937 р. було сформовано повстансько-бойові відділи “Вовки” із найкращих бойовиків організації, які проводили рейди Волиню. Першу групу з 25 осіб очолив Василь Макар-“Сіроманець”. Подальшому створенню збройних загонів ОУН зашкодили масові арешти членів організації та їх керівника В.Сидора. Нові спроби створити власні збройні загопи зробили провідники КЕ ОУН на ПЗУЗ Іван Скоп'юк-“Сатана” та Андрій Закоштуй-“Василь”, що дали дозвіл на формування біля Янова на Берестейщині повстанського куреня під назвою “Поліське Лозове Козацтво” у кількості 500 осіб, який очолили “Гроза” та Петро Башук-“Чок”³⁶.

³² Капустяньський М. Вказ. праця. – С. 106.

³³ Капустяньський М. Вказ. праця. – С. 106; Мірчук П. Вказ. праця. – С. 483.

³⁴ Купецький Г. Там де сонце сходить. Спогади бойовика ОУН на Далекому Сході... – С. 20-21, 98-99, 475-478; Мірчук П. Вказ. праця. – С. 510-513.

³⁵ ОУН 1929–1954. – Париж, 1955. – Фото на С. 15,39,43; Капустяньський М. Вказ. праця. – С. 102-105; Marunchak H. The Ukrainian Canadians: A History. – Winnipeg: Ukrainian Free Academy of Sciences, 1970. – P. 419.

³⁶ Мірчук П. Вказ. праця. – С. 459-461; Бедрій А. ОУН і УПА. – Нью Йорк, 1983. – С. 8-9.

У 1937–1938 рр. на Підгаєччині було організовано спеціальну школу для підготовки професійних кадрів ОУН. До військових вишколів у цій школі залучалися інструктори, які мали старшинські звання польської армії. Декілька підстаршинських і стрілецьких вишколів проводив В.Кук-“Юрко”. Також за селом Лиса було організовано хімічну лабораторію, де виготовляли ручні гранати, міни та самоzapалюючі пакети. У ній працювали В.Кук-“Юрко”, Петро Шав’як та “Обух”. Майже у всіх селах Підгаєцького повіту були створені збройні боївки ОУН³⁷.

До відвертого протистояння двох воєнних доктрин – крайової та закордонної дійшло у 1938 р. під час подій у Карпатській Україні. М.Колодзінський, З.Коссаk, Р.Шухевич, О.Гасин, М.Тураш, Д.Грицай, В.Тимчій виступали за створення збройних відділів, опираючись на власні сили. М.Капустянський, В.Курманович, М.Сціборський, Р.Сушко, Я.Барановський виступали проти заходів крайовиків і пропонували орієнтуватися на Німеччину. Через ПУН вони видали заборону членам ОУН із Західної України брати участь у подіях, що відбувалися на Закарпатті. Щоб полагодити суперечки ще за життя Євгена Коновальця було створено два штаби для вироблення спільної позиції щодо дій на Закарпатті. Перший – на чолі зі Сціборським, Сенником і Ярим розробляв політичний аспект, другий – на чолі з Капустянським, Колосовським, Курмановичем та Колодзінським – військову стратегію. Але трагічна смерть Євгена Коновальця знівечила ці заходи і в керівництві ОУН не було досягнуто спільної позиції³⁸.

Після поразки та окупації угорськими військами Карпатської України більшість членів ОУН перейшли до Румунії, згодом до Німеччини, де вступили у “Військові Відділи Націоналістів” під керівництвом полковника Романа Сушка. ПУН розглядав їх як основу майбутньої української армії, а також як добру нагоду здобути українцям військовий вишкіл. Їх навчання відбувалося в Альпах біля австрійського містечка Гакенштайн. Інструкторами були німецькі офіцери, які викладали топографію, зброєзнавство, диверсійну справу, бойові заняття, дисципліну, стрільби з автомата й метання ручних гранат³⁹. ОУН також організовувала інші військово-навчальні табори для підготовки своїх членів. На початку серпня 1939 р. в горах поблизу Зальцбурга військову підготовку пройшло близько 250 осіб, яких навчали самостійних дій у складі невеликих ударних підрозділів. Друга військова школа знаходилася у гірському селі Зауберсдорф біля міста Віннер Нойштадт. На цих курсах навчали теоретичних військових дій, стратегії й тактики, міжнародних справ⁴⁰.

Навесні 1939 р. КЕ ОУН видавала накази та інструкції, згідно яких, у разі початку “великої європейської війни”, передусім німецько-польської, наказувала бути готовими до початку збройного повстання й відновлення Української Держави, захоплення військових складів та важливих стратегічних об’єктів. Також зазначалося, щоб члени ОУН за сприятливих обставин

³⁷ Василь Кук – полковник УПА // Сурмач. – Лондон, 1997. – Ч. 1-4. – С. 49; Спомини Семена Левичького про його працю в ОУН // Іван Шагай. Село Бишки. – Лондон, 2000. – С. 239-241.

³⁸ Мірчук П. Вказ. праця. – С. 549-551; Капустянський М. Вказ. праця. – С. 131-133.

³⁹ Соттений Бурлака (Під. ред. В.В’ятровича). – Львів, 2000. – С. 23-24.

⁴⁰ Стахів Є. Кризь тюрми, підпілля та кордони. – Київ, 1994. – С. 78.

мобілізувалися у власні військові загони на базі польських. Там, де це неможливо буде виконати, члени ОУН мали всіляко ухилитися від загальної мобілізації протягом двох-трьох днів та чекати подальших організаційних інструкцій⁴¹. Перед початком Другої світової війни КЕ ОУН на чолі з В.Тимчієм-“Лопатинським”, одержавши інформацію від референтури розвідки про загальну мобілізацію до польської армії, оголосила про початок створення власних повстанських відділів⁴².

Військово-політичною діяльністю Організація Українських Націоналістів у міжвоєнне десятиліття підготувала значну частину захіноукраїнського суспільства до збройної боротьби за незалежність України під час і після Другої світової війни. Подальший хід подій показав, що ОУН була фактично єдиною реальною політичною силою, яка зуміла протиставитися збройно окупаційним режимам Німеччини та Радянського Союзу.

⁴¹ ДАЛО. – Ф. 1. – Оп. 51. – Спр. 1057. – Арк. 79, 86; ЦДІАУЛ. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 500. – Арк. 17.

⁴² Климишин М. В поході до волі. – Торонто, 1975. – Т. 1. – С. 243; Гладилевич А. Володимир Тимчій – Лопатинський // Визвольний шлях. – Лондон, 1979. – Кн. 5. – С. 562-563.